

ÜCRETİYE SUNULAN HİZMETLERİN SİGORTA ve VERGİ MEVZUATI YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Zafer KÜTÜK ^(*)

1 - GİRİŞ

İşverenler, yanında çalışan personele ücretini genelde nakit olarak öderler. Ancak zaman zaman işverenler çalışanlarına ücretlerini aynı olarak veya hizmet sunmak süretiyle öderler. Zaman zaman da aynı veya hizmet verilmesi şeklinde yardımlarda bulunabilirler. Örneğin; nakliye faaliyeti ile iştigal eden işveren aracını personelin evinin taşınması için tahsis edebilir.

Ücretin nakit olarak ödenmesi halinde gerek vergilendirilmesi gerekse sigorta primleri yönünden herhangi bir problem bulunmamaktadır. Ancak ücretin hizmet sunumu veya aynı yardım şeklinde ödenmesi veya çalışanlara aynı yardımlar ve parayla temsil edilebilen menfaatler sağlanması durumlarında çeşitli tereddütler ortaya çıkabilmektedir. Özellikle aynı yardımlarda ve parayla temsil edilebilen hizmet sunulması veya temin edilmesi halinde bunların gayrisafi tutarının tespiti, vergilendirilmesi ve sigorta priminin tespiti, nakdi olarak ödenen ücretlere göre farklılık göstermektedir.

Uygulamada oluşan bu tereddütlere bir nebze ışık tutabilmek amacıyla yazımızın ilerleyen bölümlerinde çalışanlara işverenleri tarafından sunulan ve parayla temsil edilebilen menfaatler (hizmet sunulması) temin edilmesi halinde, bunların vergilendirilmesi ve sigorta primleri açısından değerlendirilmesi yapılacak olup, ayrıca hizmet sunumlarının muhasebeleştirilmesi irdelenecektir.

2- HİZMET ŞEKLİNDE ÖDENEN ÜCRETİN 5510 SAYILI SOSYAL SİGORTALAR ve GENEL SAĞLIK SİGORTASI KANUNU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Prime esas kazançlar başlıklı 80' inci maddesinin b bendinde "**Aynı yardımlar ve ölüm, doğum ve evlenme yardımları, görev yollukları, seyyar görev tazminatı, kıdem tazminatı, iş sonu tazminatı veya kıdem tazminatı mahiyetindeki toplu ödeme, keşif ücreti, ihbar ve kasa tazminatları ile Kurumca tutarları yıllar itibarıyla belirlenecek yemek, çocuk ve aile zam-**

^(*) Vergi Denetmeni

ları, işverenler tarafından sigortalılar için özel sağlık sigortalarına ve bireysel emeklilik sistemine ödenen ve aylık toplamı asgari ücretin % 30'unu geçmeyen özel sağlık sigortası primi ve bireysel emeklilik katkı payları tutarları, prime esas kazançta tabi tutulmaz." hükmü yer almaktadır. Adı geçen Kanunun 80'inci maddesinin c bendinde ise "(b) bendinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılsa yapılsın tüm ödemeler ile aynı yardım yerine geçmek üzere yapılan nakdi ödemeler prime esas kazançta tabi tutulur. Diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnalar bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınmaz." hükmü yer almaktadır.

Yukarıda yer alan kanun metninden de açıkça anlaşılacağı üzere sigortalılara yapılan aynı yardımlar sigorta primine esas tutulmayacak, ancak aynı yardım yerine geçen nakdi ödemeler ile hizmet sunumu şeklinde gerçekleşen yardımlar prime esas tutulacaktır. Bu maddedeki aynı yardım kavramından mal veya eşya biçiminde sağlanan ücretler anlaşılacakla birlikte 5510 Sayılı Kanunun 4. Maddesinin Birinci Fıkrasının (A) ve (B) Bentleri Kapsamındaki Sigortalılar İle Sadece Genel Sağlık Sigortasına Tabi Sigortalıların Prime Esas Tutulacak Kazançlarına Dair Tebliğin 2.3. Prime Esas Tutulmayacak Kazançlar bölümünün 1.kısımında aynı yardımlarla ilgili şu açıklamalar yapılmıştır:

"Bilindiği gibi, bazı işverenlerce sigortalılara zaman zaman mal olarak (örneğin, yağ, un, ayakkabı, elbise gibi) aynı yardımlar yapılmaktadır.

Sözü geçen ve mal olarak yapılan yardımlar, tutarları üzerinde durulmaksızın, prime esas kazançlara dahil edilmeyecektir. Ancak, aynı yardımların sigortalılara nakden ödenmesi halinde (örneğin yağ parası, un parası, ayakkabı parası gibi) prime tabi tutulması gerekmektedir."

Yine adı geçen tebliğin 2.1.6. bölümünde Kanunda istisna olarak sayılmayan diğer ödemeler başlığı altında şu açıklamalara yer verilmiştir:

"5510 sayılı Kanunun 80 inci maddesinin birinci fıkrasının (c) bendinde, (b) bendinde belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılsa yapılsın, tüm ödemelerin prime tabi tutulacağı ve diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnaların bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınmayacağı, öngörülmüştür. Bu bakımdan, sigortalıların yakacak, temizlik, aydınlatma ve benzeri nitelikteki giderleri için yahut tahsil veya mesken yardımı gibi kanunda ismen sayılmayan nedenlerle yapılan ödemeler, ödemenin yapıldığı aydaki prime esas kazançta dahil edilecektir...."

Yukarıdaki açıklamalardan da görüleceği üzere; 5510 sayılı Kanunun 80. maddesinin birinci fıkrasının (b) bendinde, hangi kazançların prime tabi tutulmayacağı tahdidi olarak sayılmıştır. Burada herhangi bir açıklık bırakılmayarak prime tabi tutulmayacak kazanç kalemlerine bir sınırlama getirilmiştir. Ayrıca söz konusu kanun hükmünün c. bendinde; Kanunda belirtilen istisnalar dışında her ne adla yapılsa yapılsın tüm ödemelerin prime esas kazançta tabi tutulacağı ve diğer kanunlardaki prime tabi tutulmaması gerektiğine dair muafiyet ve istisnaların bu Kanunun uygulanmasında dikkate alınmayacağı hüküm altına alınmıştır.

Kısacası; Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanunu uygulamasında mal veya eşya olarak verilen ayınlar aynı yardım olarak kabul edilecek ve sigorta primine tabi tutulmayacaktır. Dolayısıyla; sigorta primine tabi tutulmayacak aynı yardımlar "gıda yardımı" gibi eşya şeklinde yapılan ödemeler olarak kabul edilecektir. **Bu nedenle; mal veya eşya dışında olup ayın niteliğini değiştirmese de parasal olarak yapılan**

ödemeler veya hizmet sunumu şeklinde gerçekleşen yardımlar istisnadan faydalanamayacak ve ödemenin yapıldığı aydaki prime esas kazançta dahil edilecektir.

3- HİZMET SUNUMU ŞEKLİNDE YAPILAN YARDIMLARIN VERGİ KANUNLARI AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1- Gelir Vergisi Kanununa Göre;

Gelir Vergisi Kanunu'nun 61' inci maddesinde ücret, "İşverene tabi ve belirli bir işyerine bağlı olarak çalışanlara **hizmet karşılığı** verilen para ve **ayınlar** ile sağlanan ve para ile temsil edilebilen menfaatlerdir." şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanıma göre ücretin unsurları,

- Hizmet erbabının bir işverene tabi olması,
- Belirli bir iş yerine bağlı olarak çalışması,
- Hizmet karşılığı ödeme yapılmasıdır.

Aynı maddenin ikinci fıkrasında ise ücretin ödenek, tazminat, kasa tazminatı, tahsisat, zam, avans, aidat, huzur hakkı, prim, ikramiye, gider karşılığı veya başka adlar altında ödenmiş olmasının ücret olma niteliğini değiştirmeyeceği hükmü yer almaktadır.

Aynı Kanunun 94'üncü maddesinin 1'inci bendinde ise " Hizmet erbabına ödenen ücretler ile 61'inci maddede yazılı olup ücret sayılan ödemelerden (istisnadan faydalananlar hariç), 103 ve 104'üncü maddelere göre vergi tevkifatı yapılacağı" hükme bağlanmıştır.

Dolayısıyla işverenler tarafından personele verilen ayınlar da GVK 61'inci madde hükmü gereğince ücret tanımına girdiğinden işçilere yapılan aynı ücret ödemeleri de nakit ücret ödemeleri gibi GVK'nun 94/1. maddesi gereğince gelir vergisi stopajına tabidir. (Sağlanan menfaatin ücretlerle ilgili olarak GVK'da yer alan istisnalar kapsamında bulunması halinde istisnanın dikkate alınacağı tabidir.) Bu ödemelerin nakdi veya

aynı olarak yapılmasının önemi ücretin gayrisafi tutarının tespit edilmesinde ortaya çıkmaktadır.

Yardım denildiği zaman genellikle akla gelen aynı olmasıdır. Ancak işvereneler çalışanlarına bazen hizmet sunmak suretiylede yardımda bulunabilirler. Örneğin çalışanın evinin taşınması veya taşıtılması, çalışanın evinin boyasının yaptırılması, evinde bulunan beyaz eşyaların bakımlarının yapılması vb. Sökonusu hizmetlerde para ile temsil edilebilen menfaatler olup, bunlarında gelir vergisi açısından ücret olduğu ve vergilendirilmesi gerektiği konusunda herhangi bir tereddüt bulunmamaktadır.

Hizmet sunumu şeklinde yapılan ödemelerin gayrisafi tutarının neye göre hesaplanacağı Gelir Vergisi Kanununun 63 üncü maddesinin son fıkrasında hükme bağlanmıştır. Bu hükme göre hizmet erbabına hizmet sunumu şeklinde sağlanan menfaatler, menfaatin sağlandığı gün ve yerdeki emsal bedeline göre değerlendirilmelidir. Sunulan hizmetin birden fazla emsal bedelinin olması durumunda ise bu fiyatların ortalaması bulunarak, sunulan hizmetin o günkü değerinin tespit edilmesi gerekir. Ancak uygulamada ortalama emsal bedelin bulunması çok kolay olmamaktadır. Bu nedenle bu fiyatları aşağıdaki şekillerde tespit etmemiz mümkündür:

- İşveren, personeline sunduğu hizmetin ticaretinin kendisi yapıyorsa örneğin evden eve nakliye işiyle iştigal ediyor ve işyerinde çalıştırdığı muhasebe müdürünün evini taşıması halinde nakliye ücretinin gayrisafi tutarını belirlerken 3.sahıslara sunduğu hizmet karşılığı aldığı bedeli emsal bedel olarak esas alabilir.

- Personele sağlanan hizmet şeklindeki bir menfaatin dışardan satın alınarak sunulması halinde eğer hizmet emsal bedele uygun olarak alınmışsa bu durumda sözkonusu hizmet maliyet fiyatı ile değerlendirilecektir.

Personele sunulan hizmetin KDV dahil emsal bedeli bu kişilere verilen net ücret tutarı olacaktır. Çünkü; personele sağlanan fayda çalışanın aynı hizmeti kendisinin satın alması halinde ödeyeceği tutardır. Bu tutar işveren açısından net tutar olarak kabul edilecektir. Ancak sunulan hizmetin vergilendirmesini yaparken, bu net ödemenin brütleştirilmesinin yapılması gerekir. Brütleştirme ise çalışana sağlanan net ücretin, çalışanın tabi olduğu gelir vergisi oranı ile damga vergisi oranının toplanması ve bulunan tutarın 1'den çıkarılarak sonuca bölünmesi suretiyle yapılır.

Örnek: %15 oranında gelir vergisine tabi olan bir çalışana KDV dahil 1.000,00-TL tutarında hizmet sunulması halinde brüt ücretin ne olacağını hesaplayalım. (Damga vergisi oranı %0,6)

Bu durumda hizmetin KDV dahil tutarı olan 1.000,00-TL, $1 - (0,15 + 0,006) = 0,844$ oranına bölünecektir. Böylece hesaplanan brüt ücret $(1.000,00 / 0,844) = 1184,83$ -TL olacaktır.

3.2- Katma Değer Vergisi Kanununa Göre;

Katma Değer Vergisi Kanununun "Hizmet Sayılan Haller" başlıklı 5. maddesinde "Vergiye tabi bir hizmetten, işletme sahibinin, işletme personelinin veya diğer şahısların karşılıksız yararlandırılması hizmet sayılır." hükmünü içermektedir.

Yukarıdaki madde hükmünden de görüleceği üzere ücretliye, ücretin hizmet sunulması şeklinde ödenmesi veya bu şekilde yardım yapılması hizmet sayılan haller içinde yer almaktadır. Bu nedenle; verilen hizmetin sunulması sırasında KDV hesaplanmalı ve ilgili dönem beyannamelerine yansıtılmalıdır. Sunulması KDV'ye tabi olduğu için, bu hizmetin yapılması veya işletme tarafından üretilmesi nedeniyle yüklenilen KDV'lerin de indirim konusu yapılacağı muhak-

kaktır.

Ayrıca hizmetin sunulması esnasında çalışanlardan herhangi bir bedel alınmadığı için bu hizmetin bedelinin belli olmadığı kabul edilmektedir. Bu nedenle verilen hizmetlerin matrahı, KDV Kanununun 27.maddesi hükmü gereğince emsal ücret olacaktır.

Çalışanlara hizmet sunulması sırasında Hesaplanan KDV çalışanlardan tahsil edilmediği için, işveren açısından hizmet sunumu şeklinde ödenen ücretin maliyetini artırıcı bir etkiye sahiptir.

Personele sunulan hizmetin işletme faaliyet konusu ile ilgili olmaması ve dışardan satın alınması halinde düzenlenen fatura veya benzeri belgelerdeki KDV'nin indirim konusu yapılması mümkün olmayıp, işveren açısından dışardan satın alınıp çalışanlara sunulan hizmetlerin KDV dahil tutarı personele verilen net ücret olarak dikkate alınacak ve giderleştirilecektir.

3.3- Damga Vergisi Kanununa Göre;

Damga Vergisi Kanununa bağlı 1 sayılı tablonun IV/1-b bölümünde "Maaş, ücret, gündelik, huzur hakkı, aidat, ihtisas zammı, ikramiye, yemek ve mesken bedeli, harcırah, tazminat vesaire gibi her ne adla olursa olsun hizmet karşılığı alınan paralar (5766 sayılı Kanunun 10/ç maddesiyle eklenen ibare, Yürürlük 06.06.2008) (avans olarak ödenenler dahil) için verilen makbuzlar ile bu paraların nakden ödenmeyerek kişiler adına açılmış veya açılacak cari hesaplara nakledildiği veya emir ve havalelerine tediye olunduğu takdirde nakli veya tediye temin eden kağıtların %0,6" oranında Damga Vergisine tabi olduğu hükme bağlanmıştır.

İşveren tarafından personele hizmet sunulması şeklinde yapılan ücret ödemeleri de nakdi ödemeler gibi ücret bordrosu düzenlenmesini

gerektirdiğinden Damga Vergisi Kanununa bağlı 1 sayılı tablonun IV/1-b bölümünde yeralan %0,6 oranında damga vergisine tabidir. Nitekim Danıştay 9.Dairesi 18.12.1991 gün ve E.1989/1762; K:1991/4566 sayılı kararında “Yapılan aynı yardımlar hizmet erbabının ücretini artırdığından personelin ücretine katılarak hasıl olan brütleştirme işlemi sonucunda bordro düzenlenmesi, vergiye tabi matrah üzerinden damga vergisi kesintisinin gösterilmesi, eksik yapılan düzenleme nedeniyle alınmayan damga vergisinin alınması gerektiği” yönünde karar vermiştir

4- HİZMET SUNUMLARININ MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Yukarıda da açıklandığı üzere hizmet sunumu şeklinde ödenen ücretler veya yapılan yardımlar Gelir Vergisi Kanunun yönünden ücret niteliğinde olup, Gelir Vergisi ve Damga Vergisine tabidir olup, ayrıca üzerinde sigorta primi hesaplanması gerekir. İşverenin kendi işletmesinde bulunan ticaretini yaptığı hizmetin ücretsiz olarak çalışanlarına sunulması halinde olay normal hizmet satışından farksızdır. Sunulan hizmetin bedeli maliyet bedeli olmayıp, emsal satış bedelidir. İşçi açısından elde edilen net ücret KDV dahil tutardır. Bunun üzerinden brütleştirme yapılır. Muhasebeleştirme işleminin aşağıdaki şekilde yapılması gerekir.

Ücret Tahakkuku;

30.11.2009		
770 GENEL YÖNETİM GIDERLERİ	*****	
335 PERSONELE BORÇLAR		*****
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		*****
- GELİR VERGİSİ : *****		
-DAMGA VERGİSİ: *****		
361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ		*****
/		

Teslim;

30.11.2009		
335 PERSONELE BORÇLAR	*****	
600 YURTIÇİ SATIŞLAR		*****
391 HESAPLANAN KDV		*****
/		

İşletmenin ücretliye sunduğu hizmeti dışardan satın alması halinde işletmeden çekilen bir değer sözkonusun olmayıp, işveren dışardan satın aldığı hizmeti doğrudan işçisine yardım olarak sunmaktadır. Dolayısıyla satın alınan hizmetin KDV dahil tutarını işçiye ödenen net ücret olarak giderleştirecek, ayrıca gelir vergisi, damga vergisi, sigorta primi hesaplayacaktır.

30.11.2009		
770 GENEL YÖNETİM GIDERLERİ	*****	
100-KASA		*****
360 ÖDENECEK VERGİ VE FONLAR		*****
- GELİR VERGİSİ : *****		
-DAMGA VERGİSİ : *****		
361 ÖDENECEK SOSYAL GÜVENLİK KESİNTİLERİ		*****

5- SONUÇ

Yazımızın önceki bölümlerinde yapılan açıklamalardan da anlaşılacağı üzere işverinin çalışanına hizmet sunumu şeklinde yardımları veya ücret ödemeleri sigorta mevzuatı ve vergi mevzuatı açısından aynı doğrultuda değerlendirilmektedir.

Vergi mevzuatına göre hizmet sunumu şeklindeki ücretler Gelir Vergisi Kanununun 61’inci maddesine göre ücretin tanımı içinde yer aldığından yapılan bu ödemelerden aynı Kanunun 94/1. maddesi gereğince gelir vergisi stopajı yapılacaktır. Ayrıca bu ödemeler için de tıpkı nakdi ödemeler gibi bordro düzenlendiğinden Damga Vergisi Kanununa bağlı 1 sayılı tablonun IV/1-b

bölümüne göre %0.06 oranında damga vergisi kesilecektir.

Yine işverenler açısından personele sunulan hizmet KDV Kanununun 5. maddesine göre KDV hesaplanmasını gerektirmektedir. Verilen ayınların bedeli personelden alınmadığı için hesaplanan bu KDV de işveren açısından bir maliyet unsuru olacaktır.

Diğer taraftan hizmet sunumu şeklindeki yardımlar ve ücret ödemeleri 5510 Sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun Prime 80. maddesinin b bendinde sigorta primine tabi kazançlardan istisna edilmediğinden bu ödemeler üzerinden sigorta primi hesaplanması gerekmektedir.

YARARLANILAN KAYNAKLAR:

ÖZBALCI Yılmaz, Gelir Vergisi Kanunu Yorum ve Açıklamaları, Oluş Yayıncılık, Ağustos 2004

YILMAZ Kazım, Ücretlerin Vergilendirilmesi, Ce-Ka Yayınları, Haziran 2005

BİLGİLİ Özkan, Sosyal Güvenlik Klavuzu, ASMMO Yayınları, Aralık 2006

KÜTÜK Zafer, ÖZGÜL Esra, Ayni Yardımların Sigorta ve Vergi Mevzuatı Bakımından Değerlendirilmesi ve Muhasebeleştirilmesi ASMMO Yayınları, 2009